

Latvijas mežu nozares attīstības **ekonomiskie** un **sociālie** aspekti

Mārtiņš Danusēvičs

Latvijas Universitāte

Ekonomikas un sociālo zinātņu fakultāte

2025

LATVIJAS
UNIVERSITĀTE

Latvijas
Finieris

Par pētījumu

Šī **pētījuma mērķis** ir izvērtēt dažādu meža zemes stratifikācijas un mežsaimniecības attīstības scenāriju ietekmi uz sabiedrisko labumu, ņemot vērā ekonomisko atdevi, oglekļa piesaisti, rekreatīvās un kultūras vērtības, kā arī sabiedrības uzticēšanos meža politikai. Pētījums pievēršas jautājumam, vai fiksēts teritorijas sadalījums, piemēram, konceptuāli apspriesto "70-20-10" proporciju ietvars, var nodrošināt optimālu līdzsvaru starp dažādiem sabiedrības interesēm un meža funkcionālajām lomām.

Galvenais uzdevums – identificēt tādu scenāriju vai stratifikācijas modeli, kas ļautu sasniegt pēc iespējas augstāku sabiedrisko koplabumu bez pārmērīgas kāda viena mērķa upurēšanas.

Izmantotās pētniecības metodes

Pētījuma metodoloģija apvieno četru dimensiju novērtējumu – finansiālo, ekoloģisko, bioloģiskās daudzveidības un sociālekonomisko vērtību. Tika pielietoti kvantitatīvi modeļi (NPV, oglekļa piesaiste, Pareto optimizācija, stratifikācijas kvadranti, MCA) un kvalitatīva analīze, kuras pamatā ir **ekspertu (n > 50) un sabiedrības vērtējums (n = 1004)**. Šī kombinētā pieeja ļauj vispusīgi izvērtēt scenāriju ietekmi uz sabiedrisko labumu.

ČETRI HIPOTĒTISKI ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJI NO «SILAVA»

Scenārijs	Apraksts
IKD (Ikdienišķās apsaimniekošanas scenārijs)	Saglabā līdzšinējo pieeju, ar mērenu saimniecisko darbību un nelielām izmaiņām stratifikācijā. Zemāka intensitāte, vidēja ekonomiskā atdeve, ierobežota oglekļa piesaiste.
ZD (Zaļā darījuma scenārijs)	Koncentrējas uz bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un zemu antropogēno ietekmi. Samazināta saimnieciskā darbība, augstas dabas vērtības, bet zema ekonomiskā
IM (Intensīvās mežsaimniecības scenārijs)	Veicina augstāku intensitāti saimnieciskajā zonā ar tradicionālajām sugām. Palielināta produktivitāte, vidēja oglekļa piesaiste, ierobežota rekreatīvā vērtība.
IMA (Intensīvā mežsaimniecība ar apmežošanu)	Papildus IM elementiem paredz jaunu platību apmežošanu, lai palielinātu oglekļa piesaisti un ražošanas apjomu. Augsta ekonomiskā atdeve, labākais rezultāts oglekļa ziņā.

Ko mēs aplūkojām...

- ▶ Ekonomiskie aspekti → izaugsme zaļā kursa kontekstā, ieguvums citām nozarēm
- ▶ Sociālie aspekti → Dažādu sabiedrības grupu skats

Galvenie secinājumi par ekonomisko attīstību

- ▶ Ietekme uz citām nozarēm
- ▶ Izaugsme pa scenārijiem
- ▶ Salīdzinājums

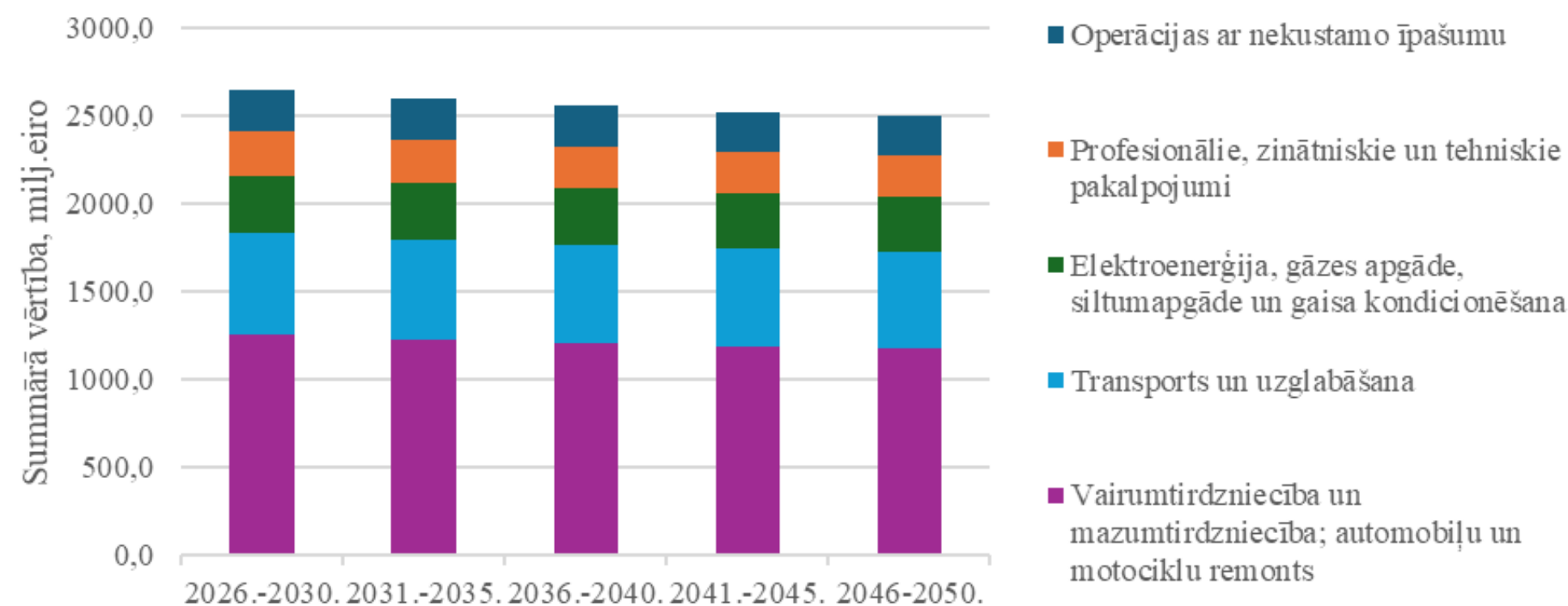
Lielākie ieguvēji ārpus mežsaimniecības

Mežsaimniecībai ir spēcīga ietekme uz citām nozarēm

Bruto pievienotā vērtība Top5 nozarēs sasniedz vairāk nekā 2 miljardus eiro gadā.

Prognozētā Meža un saistīto koksnes nozaru ietekme uz bruto pievienoto vērtību,
5 būtiskākās nozares
Ikdienišķās mežsaimniecības scenārijs

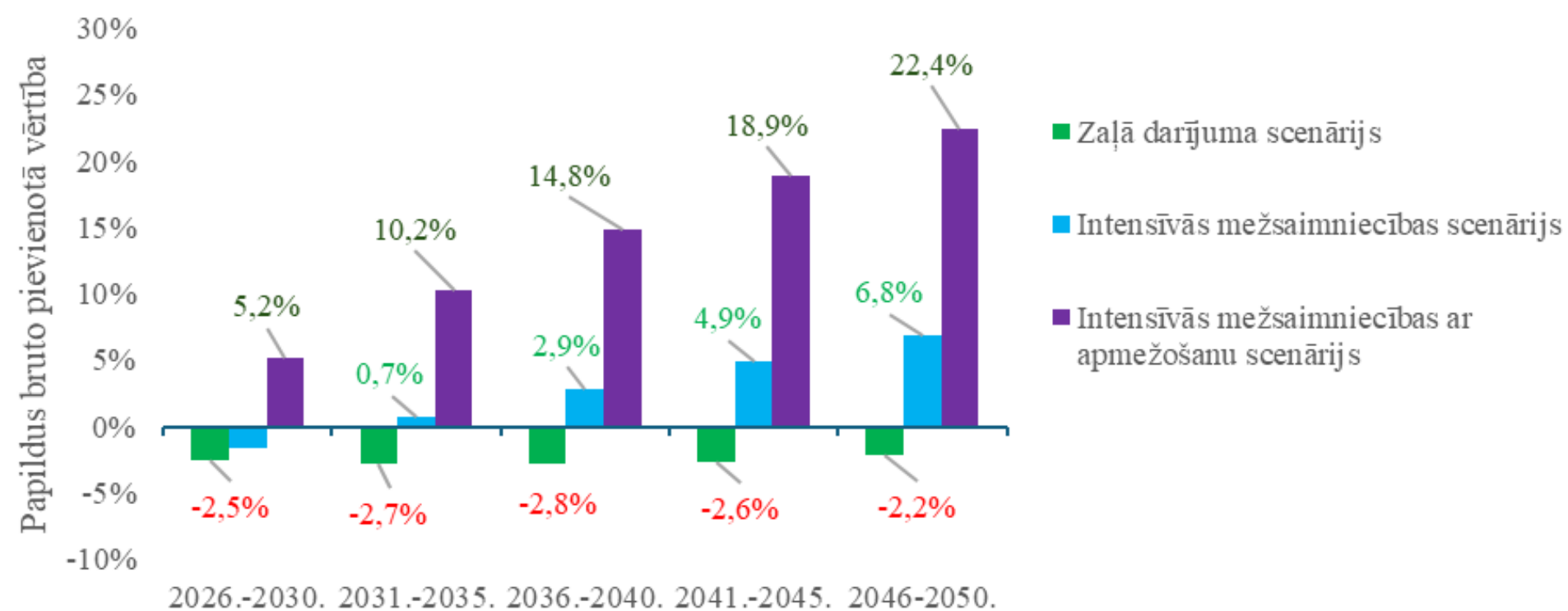
Labākie ekonomiskās izaugsmes scenāriji

Intensīva mežsaimniecība ilgtermiņā ir ekonomiski izdevīgāka

Zaļajam kursam nav skaidru ekonomisko ieguvumu un tas ir nedaudz mazāk izdevīgs nekā ierastā saimniekošana, savukārt apmežošana var radīt ievērojamu bruto pievienoto vērtību.

Prognozētās Meža un saistīto koksnes nozaru ietekmes uz bruto pievienoto vērtību salīdzinājums, 5 būtiskākās nozares
Scenāriju salīdzinājums pret ikdienišķo scenāriju

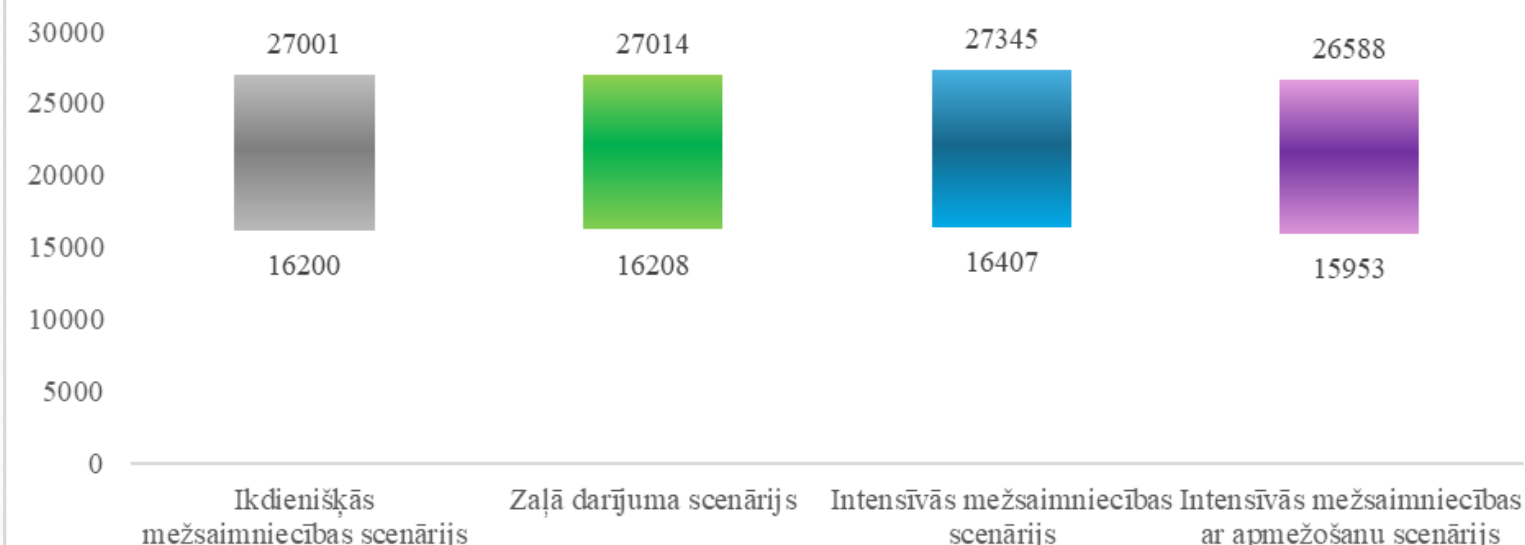
Izaugsme pret oglekli

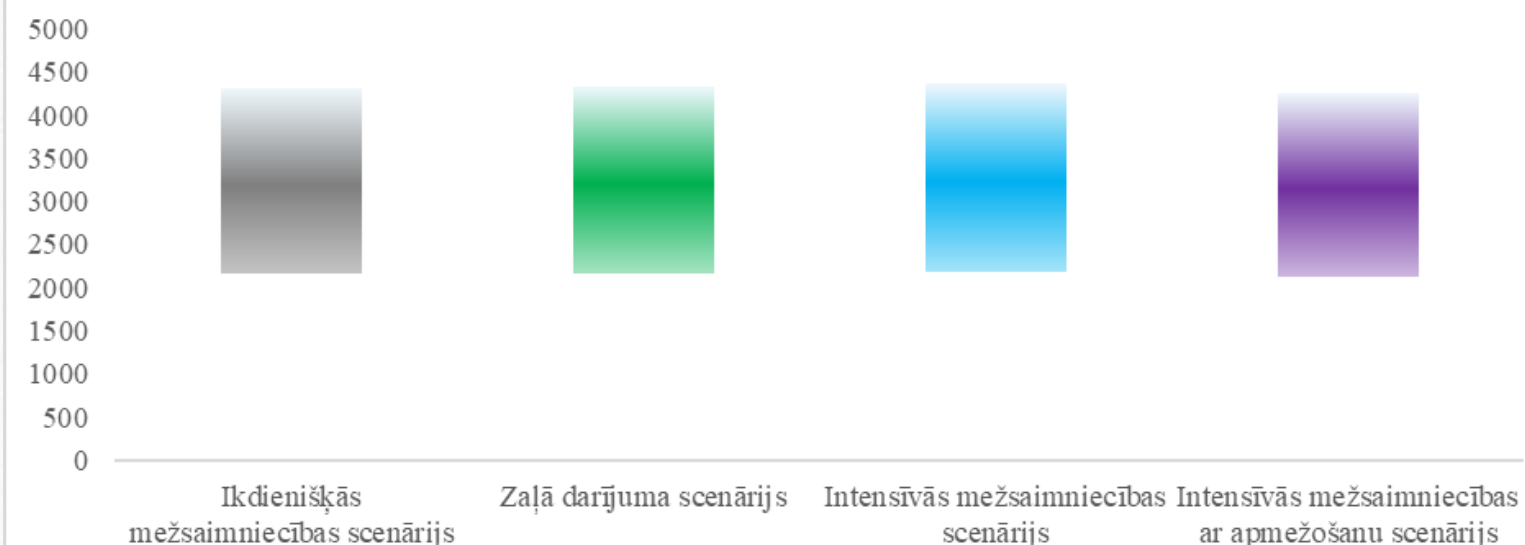
Zaļajam kursam, šķiet, nav vislabākā oglekļa piesaiste.

Kopumā intensīva mežsaimniecība ilgtermiņā varētu nodrošināt lielāku CO2 piesaistes pakāpi salīdzinājumā ar citiem scenārijiem.

Sekvestrētā oglekļa tirgus prognozētās vērtības 2046.-2050.gadā amplitūda EU ETS 2025.gada cenu amplitūdā (milj.eiro)

Sekvestrētā oglekļa tirgus prognozētās vērtības 2046.-2050.gadā amplitūda 2021.-2023.g. brīvprātīgā oglekļa tirgus cenu novērtētā amplitūdā (milj.eiro)

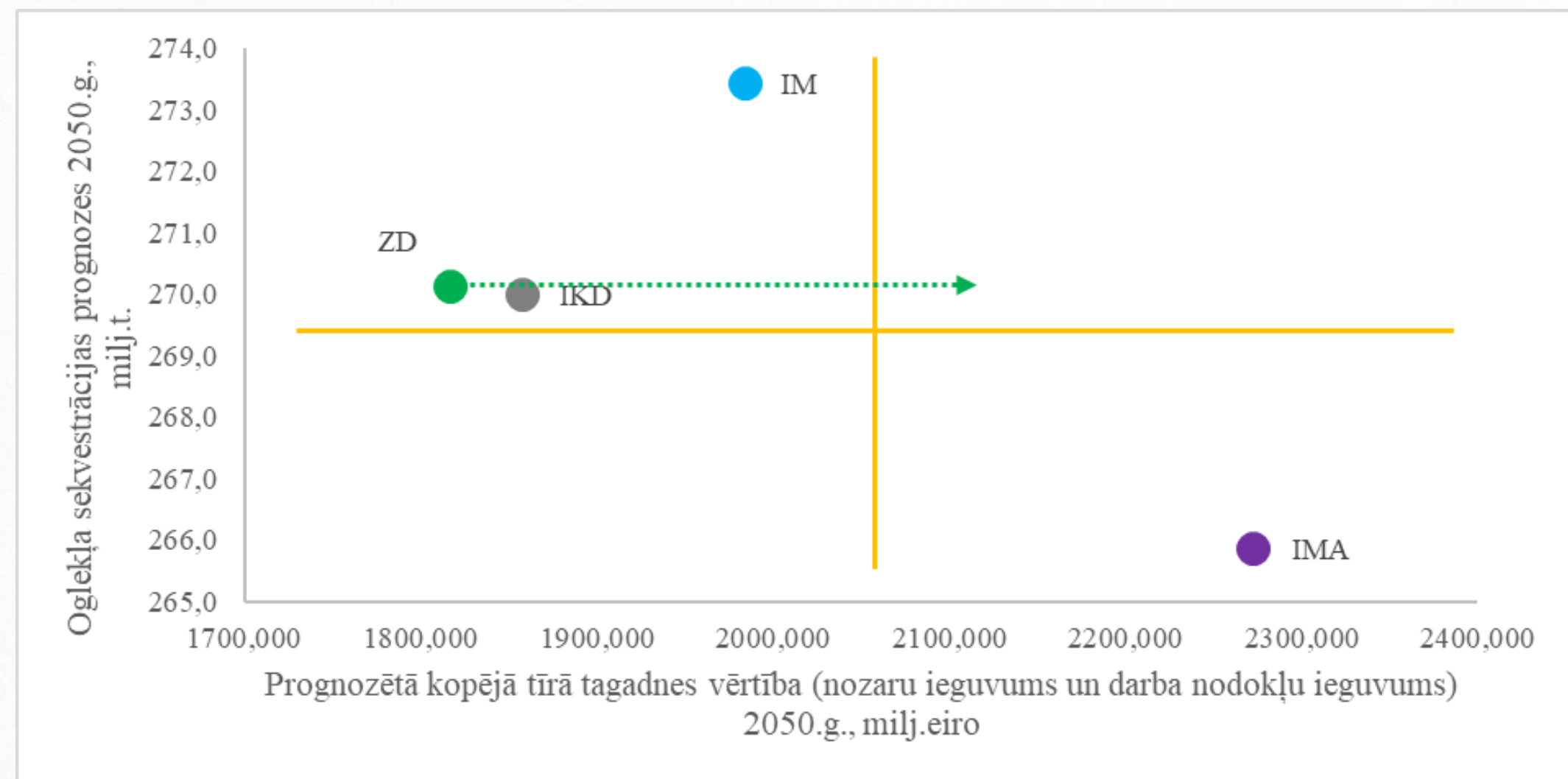

Nākotnes scenāriju salīdzinājums

Ogleklis pret neto pašreizējo vērtību

Zaļais kurss varētu sniegt ekoloģiskus ieguvumus, bet cena šķiet nesamērīga. Ieguvumi nešķiet tik labi kā zaudētā ekonomiskā izaugsme.

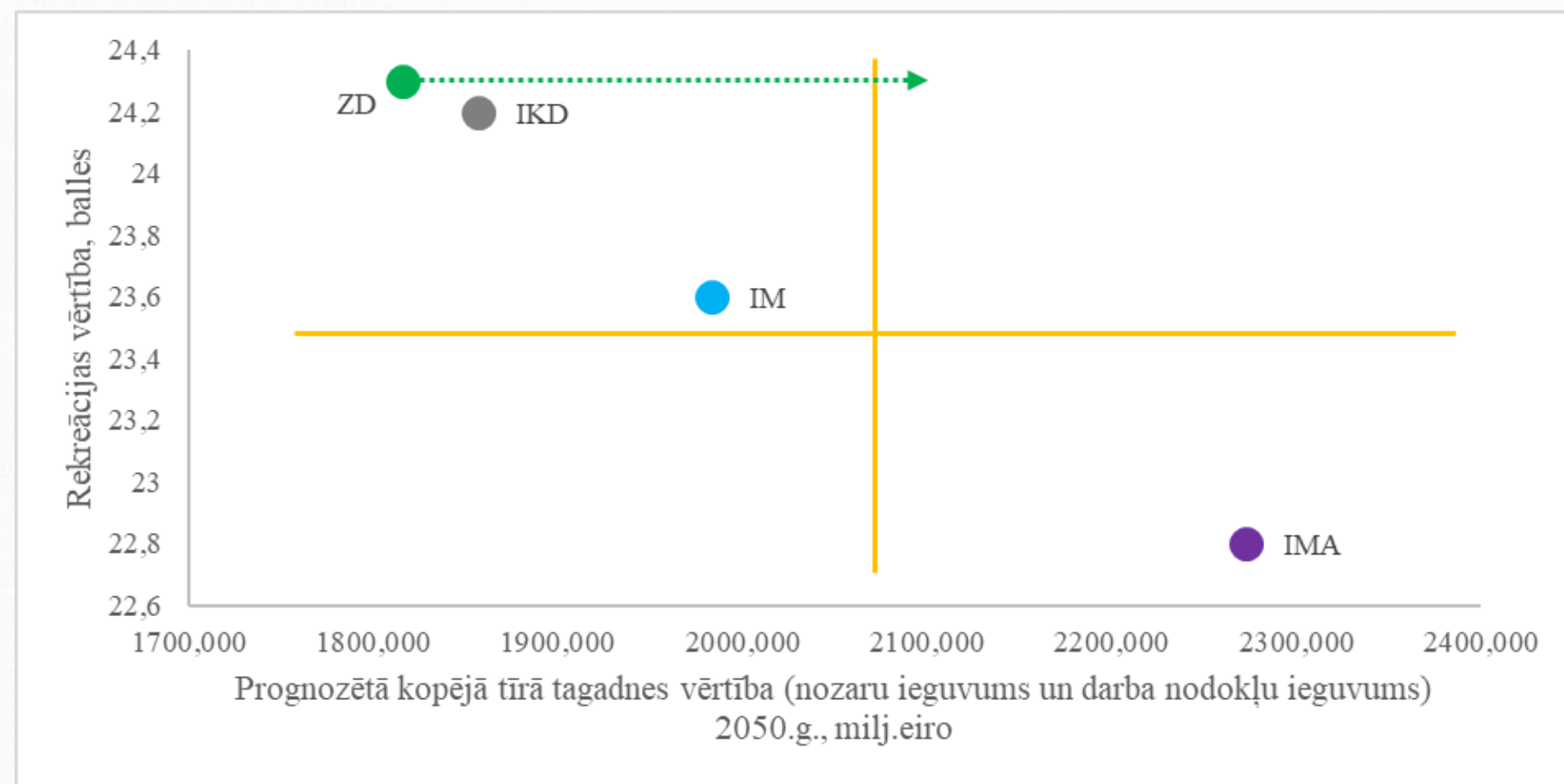

Nākotnes scenāriju salīdzinājums

Atpūta pret neto pašreizējo vērtību

Lielāka mežu subjektīvā vērtība ir kompromiss ar ekonomiskajiem ieguvumiem. Ekonomiskās izaugsmes zudums šķiet ievērojami lielāks nekā atpūtas vērtības zudums.

Galvenie secinājumi par sabiedrības perspektīvu

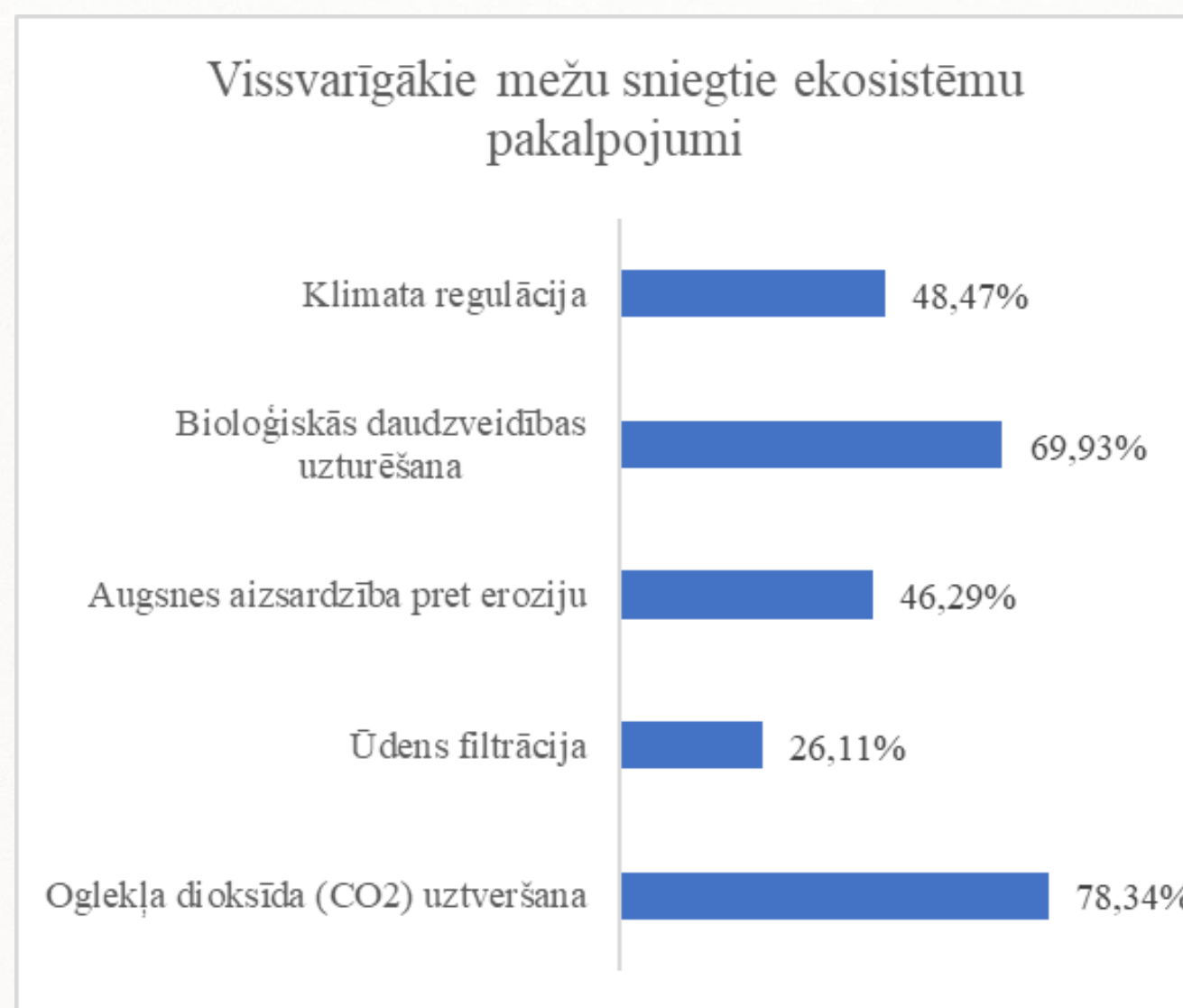
- ▶ Vide un ekonomika
- ▶ Mežu nozīme
- ▶ Līdzsvara uztvere

Kāds ir sabiedrības viedoklis?

Sabiedrība visvairāk rūpējas par CO2 un bioloģisko daudzveidību

Ūdens filtrēšana un citi faktori ir mazliet sekundāri.

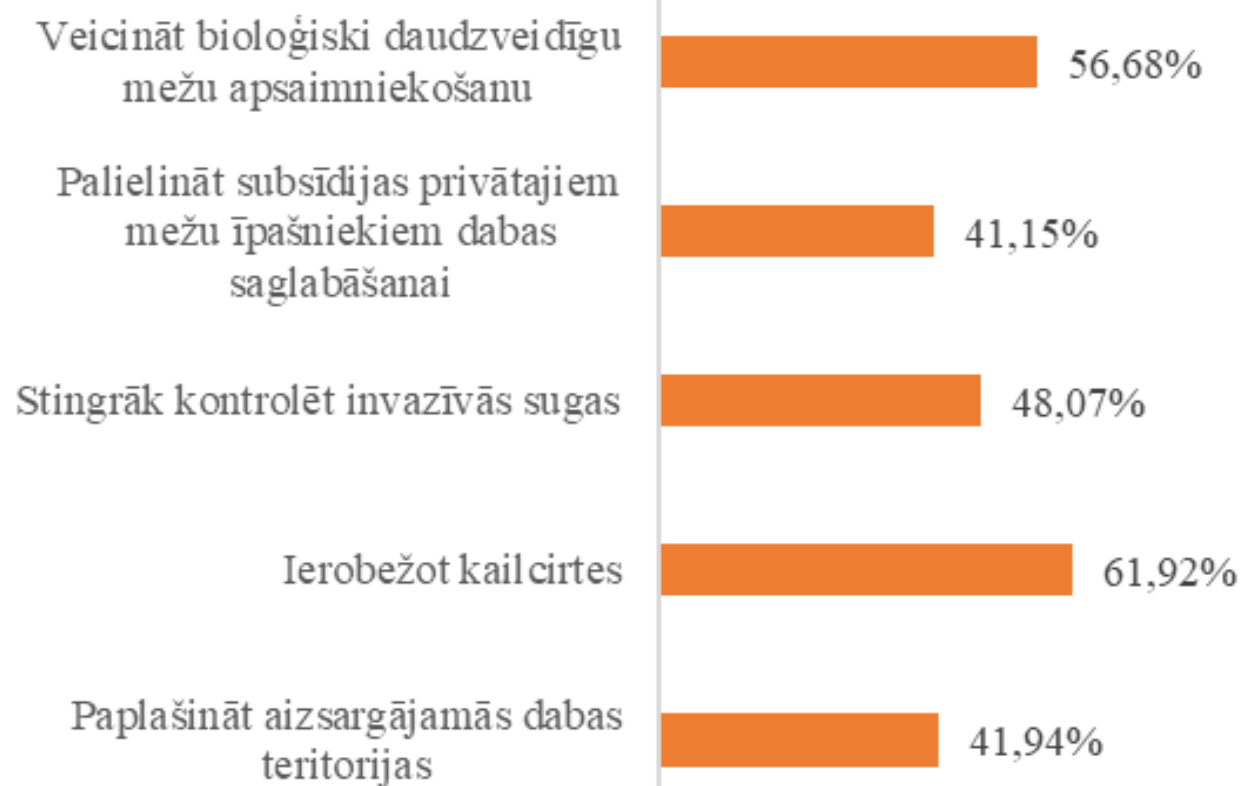
Kāds ir sabiedrības viedoklis?

Sabiedrība par prioritāti izvirza kailcirtes ierobežošanu

Sabiedrības atbalsts subsīdijām un vairāk aizsargājamām teritorijām ir zemāks.

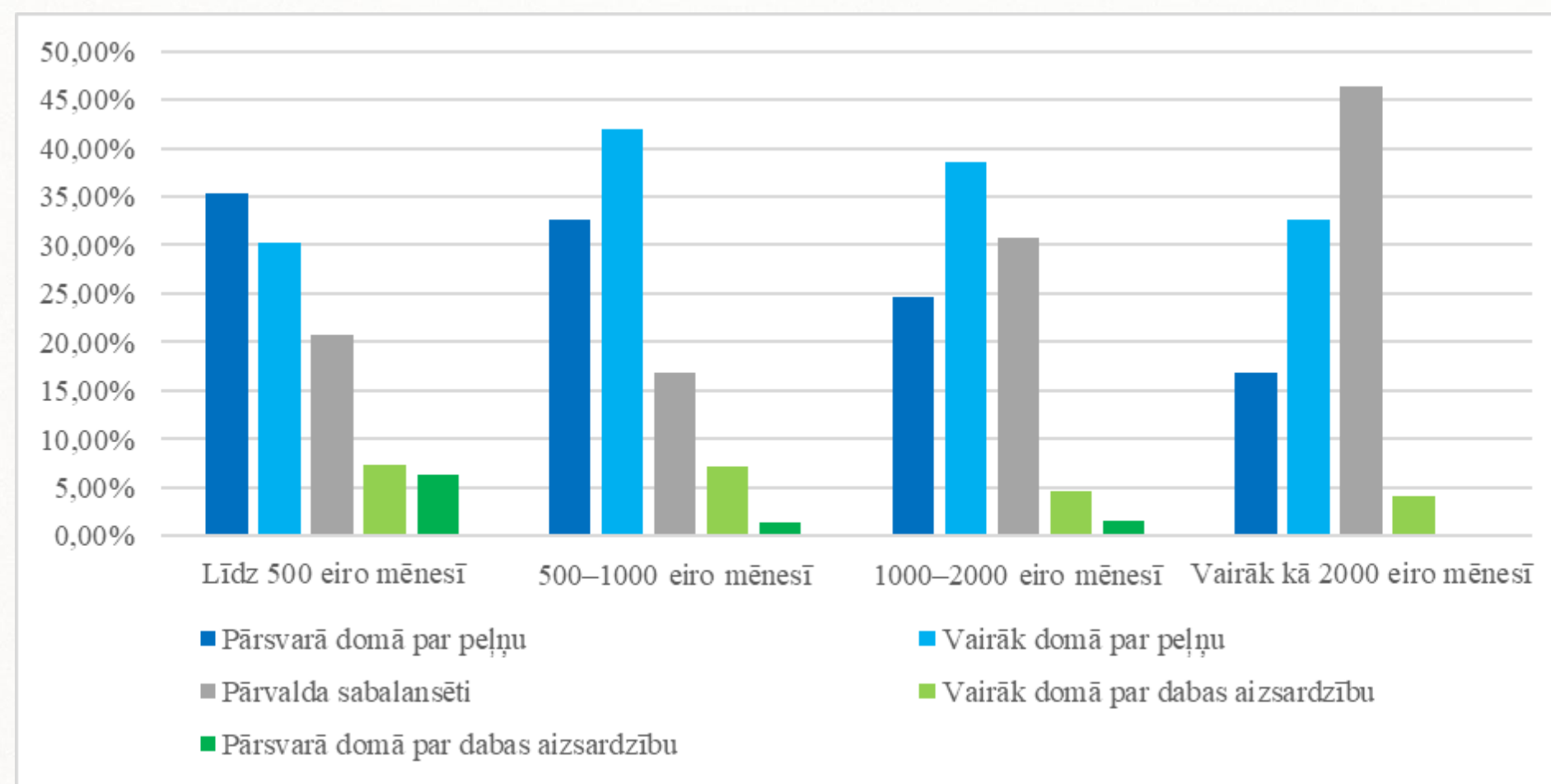
Atbalstāmākās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas metodes

Aizspriedumi par mežsaimniecības apsaimniekošanu

Kā cilvēki vērtē mežsaimniekošanu Latvijā?

Nabadzīgie cilvēki ir noliekti ticēt, ka notiek peļņas gūšana.
Bagāti cilvēki uzskata, ka ir vairāk līdzsvarotas pieejas.
Kopumā ir skepticisms par saglabāšanas motīviem.

Galvenie secinājumi par ekspertu perspektīvu

- ▶ Vide un ekonomika
- ▶ Problēmas un izaicinājumi
- ▶ Iespējamā attīstība

Galvenie ekspertu secinājumi

▶ Darbaspēka trūkums

Mežsaimniecības nozarē ir akūts darbaspēka trūkums, jo īpaši reģionos, kur jauniešiem ir maza interese par fiziski smagu darbu, algas ir nekonkurētspējīgas, un izglītības sistēma nespēj nodrošināt pietiekamu skaitu kvalificētu speciālistu.

▶ Atpaliekoša produktivitāte

Latvijas mežsaimniecības nozares produktivitātes rādītāji būtiski atpaliek no citu Baltijas un Ziemeļeiropas valstu rādītājiem. Galvenie minētie šķēršļi ir nepietiekami ieguldījumi modernajās tehnoloģijās, kvalificēta darbaspēka trūkums, ierobežotā infrastruktūra un stingras, dažreiz nesamērīgas vides prasības.

Galvenie ekspertu secinājumi

► Administratīvais slogs

Tiesiskais regulējums un administratīvais slogs mežsaimniecībā tiek uzskatīts par pārmērīgu un apgrūtinošu. Daudzie apstiprinājumi, prasības ciršanas atļauju saņemšanai un detalizēti ziņojumi rada ievērojamu birokrātisku slogu, kas palēnina uzņēmējdarbību un samazina nozares elastību.

► Nepietiekami izmantota automatizācija

Automatizācijas un digitalizācijas risinājumu potenciāls Latvijas mežsaimniecībā joprojām ir nepietiekami izmantots. Lai gan tādu tehnoloģiju ieviešana kā robotizētas mežsaimniecības iekārtas un digitālās pārvaldības platformas tiek uzskatīta par svarīgu soli nākotnē, pašreizējais īstenošanas temps ir nepietiekams un saskaras ar kvalificēta darbaspēka trūkumu.

Galvenie ekspertu secinājumi

▶ Nepieciešams līdzsvars

Runājot par vides aizsardzību, eksperti uzsver, ka Latvijas mežsaimniecībā ir jāmeklē daudz precīzāks līdzsvars. Pastāv risks, ka pārmērīga aizsardzības pasākumu paplašināšana, piemēram, jaunu aizsargājamo teritoriju izveide bez atbilstošiem kompensācijas mehānismiem, varētu būtiski ietekmēt mežsaimniecības ekonomisko dzīvotspēju.

▶ Kritiska attieksme

Sabiedrības attieksme pret mežsaimniecības nozari kļūst arvien kritiskāka, un sagaidāms, ka tuvāko 5-10 gadu laikā palielināsies spiediens uz stingrākām vides aizsardzības prasībām. Tas uzliek nozarei pienākumu uzlabot saziņu ar sabiedrību un demonstrēt pārredzamu, uz datiem balstītu ilgtspējīgas pārvaldības praksi.

SECINĀJUMI

Palielināt produktivitāti 70% ekonomiskās zonas

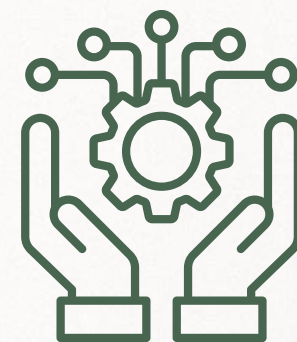
- ▶ Analīze rāda, ka "70-20-10" sadalījums bez korekcijām nesniedz maksimālu sabiedrisko labumu – tīrā tagadnes vērtība (NPV) ir zemāka nekā tad, ja saimnieciskajā daļā notiktu intensīvāka un modernāka mežsaimniecība.
- ▶ Pašreiz zema ražība un novecojusi infrastruktūra ierobežo ne tikai koknes ieguvi, bet arī iespējas oglekļa piesaistei un inovācijām.

Intensificēt saimniecisko mežsaimniecību, izmantojot augstāzīgas sugas un palielinot oglekļa sekvestrāciju;

Apmēžot degradētās teritorijas, kur lauksaimniecība nav efektīva;

leviest precīzo mežsaimniecību, piemēram, dronu monitoringu un MI koksnes pieauguma prognozes;

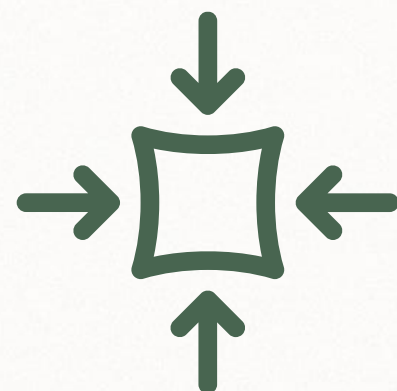

Uzlabot infrastruktūru, t.sk. piekļuves ceļus un meliorācijas sistēmas.

SECINĀJUMI

Stratēģiski koncentrēt aizsardzības un rekreācijas funkcijas 30% zonā

- ▶ Līdzšinējā Latvijas meža nozares attīstība **atklāj būtisku strukturālu disbalansu** – dažādas mežu funkcijas (ražošana, dabas aizsardzība, rekreācija) bieži pārklājas, radot konkurējošas intereses vienās un tajās pašās teritorijās. T
- ▶ Modelēšanas rezultāti liecina, ka **funkcionālā sadalījuma strukturēšana (stratifikācija) var sniegt ievērojamu sabiedrisko labumu, ja tiek balstīta uz datiem, ekosistēmu vērtību telpisko novērtējumu un sabiedrības vajadzību analīzi**. Koncentrējot dabas aizsardzības un rekreatīvās funkcijas apmēram 30% teritorijas, iespējams panākt trīs svarīgus ieguvumus:

Uzturēt augstas ekosistēmu vērtības kompakti, kas ļauj efektīvāk pārvaldīt bioloģisko daudzveidību, kultūrvēsturiskās vērtības un sabiedrībai nozīmīgas atpūtas vietas;

Samazināt konfliktus starp ražošanas un saglabāšanas mērķiem, tādējādi ļaujot pārējā teritorijā brīvāk veikt intensīvāku saimniecisko darbību;

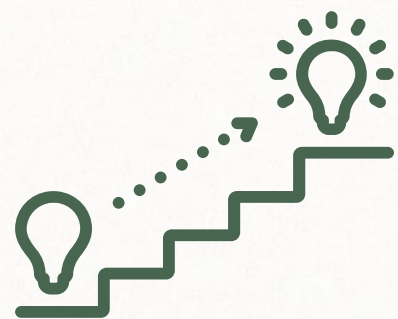
Sasniegt estētiskos, izglītojošos un rekreatīvos mērķus, nezaudējot kopējo ekonomisko dinamiku meža nozarē.

SECINĀJUMI

Virzīties uz "optimizētu stratifikāciju", nevis formālu proporciju

Proporcionāla pieeja ignorē **reģionālās atšķirības** meža struktūrā, bioloģiskajā daudzveidībā un ražošanas potenciālā;

Neefektīvi tiek sadalīts oglekļa piesaistes un ekonomiskās atdeves potenciāls – piemēram, zemes vienības ar augstu oglekļa sekvestrācijas spēju var netikt iekļautas aizsardzības zonā, bet mazas produktivitātes meži tiek atstāti kā saimnieciskie;

Tiek zaudēta iespēja stratēģiski izvietot rekreatīvās zonas tuvāk apdzīvotām vietām vai kultūrvēsturiski nozīmīgiem objektiem.

PALDIES

2025

